

Aanwijzing voor de kandidaat

Als in een vraag staat dat je een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan gebruik je in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

Opgave 1 De wankele democratie?

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 en de figuren 1 tot en met 5.

Inleiding

De politicologen Van Ham, Andeweg en Thomassen hebben uitgezocht of de Nederlandse representatieve democratie in een legitimiteitscrisis verkeert. Onder de legitimiteit van het politieke stelsel verstaan we de mate van instemming van de burgers of de aanvaarding door de burgers van het politieke stelsel. In hun boek *De wankele democratie. Heeft de democratie haar beste tijd gehad?* plaatsen de onderzoekers kanttekeningen bij de heersende opvatting dat het Nederlandse democratische systeem op zijn grondvesten zou schudden. Wel constateren zij opvallende verschillen in vertrouwen in de politiek tussen hoger en lager opgeleiden. Om dit verschil te verklaren toetsen de politicologen de moderniseringstheorie en de globaliseringstheorie.

Gebruik de regels 1 tot en met 33 van tekst 1.

- 4p 1 Leg uit dat in de regels 1 tot en met 33 van tekst 1 een bindingsvraagstuk en een verhoudingsvraagstuk te herkennen zijn.
Gebruik in je uitleg per vraagstuk:
- het betreffende hoofdconcept met een voorbeeld uit het tekstfragment;
  - een passend kernconcept met een voorbeeld uit het tekstfragment.

Lees de regels 34 tot en met 41 en gebruik de regels 42 tot en met 73 van tekst 1.

Volgens de onderzoekers is er geen sprake van massale onvrede over de politiek, ondanks de lage opkomst bij verkiezingen en het dalende ledenaantal van politieke partijen. In de regels 42 tot en met 73 geven zij hiervoor verschillende verklaringen.

- In deze verklaringen zijn kernconcepten van het hoofdconcept verandering te herkennen. Een van deze kernconcepten is modernisering.
- 2p 2 Leg uit welke twee **andere** kernconcepten van het hoofdconcept verandering te herkennen zijn in de verklaringen van de onderzoekers zoals beschreven in de regels 42 tot en met 73 van tekst 1. Gebruik per kernconcept een voorbeeld uit dit tekstfragment.

Bekijk figuur 1.

Uit figuur 1 zou je kunnen concluderen dat de Nederlandse kiezers minder binding voelen met de Europese Unie (EU) dan met Nederland.

- 2p 3 Geef hier **twee** mogelijke redenen voor. Gebruik per reden een ander kernconcept van een willekeurig hoofdconcept.

De beslissing om al dan niet te gaan stemmen is volgens de auteurs van *De wankelende democratie* steeds meer afhankelijk geworden van een kosten-batenafweging.

- 2p 4 – Met welke sociaalwetenschappelijke benadering komt deze uitspraak van de auteurs overeen?
– Geef met behulp van deze benadering een verklaring voor het feit dat de opkomst bij de verkiezingen voor het Europees Parlement lager is dan de opkomst bij de Tweede Kamerverkiezingen (zie figuur 1).

Gebruik tekst 2 en de figuren 2 en 3.

De auteurs van het boek *De wankelende democratie* stellen een verschil vast tussen de mate van politieke steun van hoger en lager opgeleiden (figuur 2 en 3). Om dit verschil tussen beide groepen te verklaren toetsen de auteurs in het boek de moderniseringstheorie en de globaliseringstheorie zoals deze gedeeltelijk beschreven staan in tekst 2.

- 2p 5 Leg de moderniseringstheorie uit met twee elementen van het kernconcept modernisering. Geef bij elk element een voorbeeld uit tekst 2.

Gebruik tekst 2 en de figuren 2 en 3.

De moderniseringstheorie en de globaliseringstheorie voorspellen een relatie tussen opleiding en politieke steun.

- 2p 6 – Welke voorspelling doet de moderniseringstheorie zoals beschreven in tekst 2 over de trend in politieke steun van hoger opgeleiden?
– Leg uit of de gegevens uit figuur 2 of 3 deze voorspelling van de moderniseringstheorie ondersteunen of tegenspreken.
- 2p 7 – Welke voorspelling doet de globaliseringstheorie zoals beschreven in tekst 2 over de trend in politieke steun van lager opgeleiden?
– Leg uit of de gegevens uit figuur 2 of 3 deze voorspelling van de globaliseringstheorie ondersteunen of tegenspreken.

Gebruik de figuren 4 en 5.

De auteurs van *De wankle democratie* concluderen dat er geen bewijs is voor een legitimiteitscrisis in de representatieve democratie. Naast de redenen die staan in de regels 12 tot en met 23 van tekst 1, zien de auteurs ook de gegevens van de figuren 4 en 5 als een bewijs voor hun stelling dat er geen sprake is van een legitimiteitscrisis in de representatieve democratie.

- 2p **8** Leg uit dat op grond van de figuren 4 en 5 geconcludeerd kan worden dat er geen sprake is van een legitimiteitscrisis in de representatieve democratie. Gebruik in je uitleg het kernconcept representativiteit.

Stel dat je als sociaal wetenschapper onderzoek doet naar mogelijke oorzaken van verschil in stemgedrag van jongeren tussen 18 en 24 jaar bij de gemeenteraadsverkiezingen. Je betreft in je onderzoek de politieke socialisatie van deze jongeren. De onderzoeksvraag waar je van uitgaat is: welke samenhang is er tussen politieke socialisatie op school en het al dan niet gaan stemmen?

- 4p **9** Beschrijf je onderzoeksopzet. Doe dit door:
- een hypothese te formuleren bij de gegeven onderzoeksvraag; gebruik in je formulering van de hypothese een element van het kernconcept politieke socialisatie;
  - de onafhankelijke en de afhankelijke variabele te benoemen;
  - de variabelen uit de hypothese te operationaliseren;
  - een beredeneerde keuze voor één van de onderzoeksmethoden te maken die gangbaar zijn in de maatschappijwetenschappen.

Opgave 1 De wankele democratie?

tekst 1

'Sla geen alarm over democratie'

Dreigt de Nederlandse democratie te bezwijken onder boosheid, cynisme en desinteresse? Allemaal doemverhalen, stellen drie politicologen in een nieuw
5 boek, *De wankele democratie. Heeft de democratie haar beste tijd gehad?* Het Nederlandse democratische systeem schudt niet op haar grondvesten en de legitimiteitscrisis van het politieke
10 systeem is dus een mythe, aldus de onderzoekers.

Nederlanders zijn vergeleken met andere Europeanen, behoorlijk positief over hun stelsel. 86 procent is trots op
15 Nederland, 93 procent vindt ons stelsel van evenredige vertegenwoordiging de beste bestuursvorm, 77 procent is tevreden over het functioneren van de democratie. Nederland bevindt zich ook
20 steevast in de hoogste regionen als het gaat om het vertrouwen in het parlement, politieke partijen, politici, ja zelfs in de regering.

Bepaalde ontwikkelingen hebben wel
25 negatieve gevolgen. Politicologe en mede-auteur van het boek, Carolien van Ham: "Neem het verschil in politiek vertrouwen tussen hoger en lager opgeleiden. Vanaf de jaren zeventig zijn
30 mensen met een lagere opleiding al ontevredener. Maar de kloof tussen die twee is sindsdien niet groter geworden. Dat vond ik verrassend."

De onderzoekers hebben vier factoren
35 bestudeerd die vaak worden genoemd als bewijs voor massaal verspreide onvrede over de politiek: minder

mensen gaan stemmen, minder mensen zijn lid van een politieke partij,
40 meer kiezers zweven en het populisme is in opkomst.

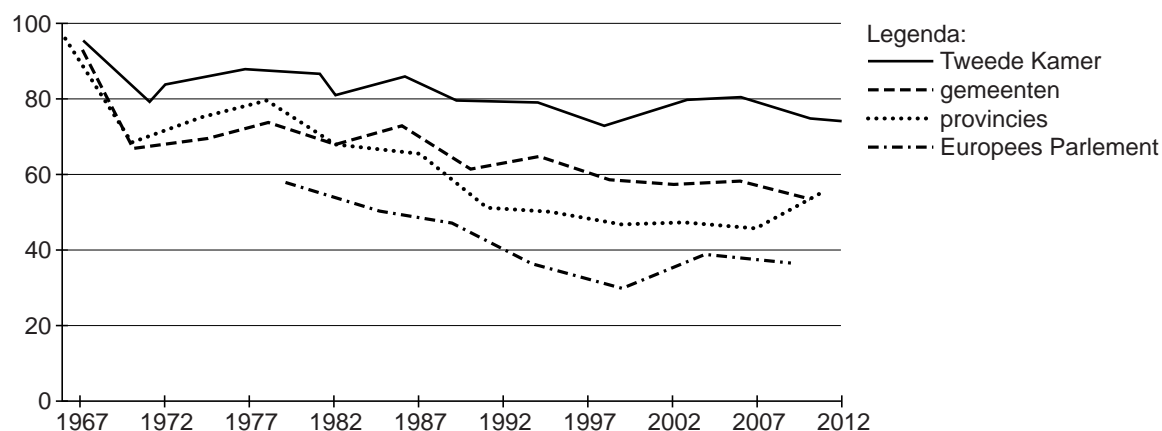
De onderzoekers stellen het volgende tegenover deze schijnbaar sterke verklaringen. Van Ham vervolgt: "Bij
45 verkiezingen komen minder mensen opdagen – vooral bij andere verkiezingen dan die voor de Tweede Kamer – maar dat wil nog niet zeggen dat hu
politieke interesse ook is gedaald.
50 Vooral hoger opgeleiden doen mee aan inspraak, acties en dergelijke. Conclusie: mensen zijn niet minder, maar anders actief geworden. En ja, kiezers zitten minder vastgebakken aan
55 een partij dan in de verzuilde tijd. Maar dat is eerder een teken van emancipatie, vinden de auteurs, dan van politieke onvrede. Mensen kijken per verkiezing welke standpunten het best
60 bij hen passen."

Dat is in de ogen van de auteurs precies wat je wilt in een democratie. Bovendien, kiezers zweven in een kleine ruimte: tussen linkse partijen, of
65 tussen rechtse. Overloop tussen die blokken is er weinig. Dat het aantal leden van politieke partijen in vijftig jaar is gehalveerd, is ook al geen teken dat het er slecht voor staat met de demo-
70 cratie. Vrijwel alle maatschappelijke organisaties hebben hun ledental zien afnemen, dat is niet uniek voor de politiek.

naar: Trouw, 17 april 2014

figuur 1

Opkomst bij verkiezingen in procenten

bron: De wankele democratie, 2014

tekst 2

Moderniseringstheorie en globaliseringstheorie

In de moderniseringstheorie en de globaliseringstheorie spelen de verschillen in sociaal-economische status en vooral opleidingsniveau een belangrijke rol.

De moderniseringstheorie

Naoorlogse maatschappelijke ontwikkelingen, zoals forse economische groei, de enorme stijging van het opleidingsniveau en de ontwikkeling van massacommunicatiemiddelen hebben tot grote veranderingen op het niveau van de individuele burger geleid. (...) De behoefte aan zelfontplooiing leidt ertoe dat de hoger opgeleide en beter geïnformeerde 'nieuwe burgers' niet langer 15 genoeg nemen met de beperkte politieke rol die traditioneel voor burgers is weggelegd in een representatieve democratie. Alleen de rol van kiezer is voor deze burgers te gering, 20 zij willen meer betrokken worden bij politieke besluitvorming. Ze zijn vaardig

geworden om zich effectief in het politieke besluitvormingsproces te manifesteren.

25 Hun ontevredenheid komt dus voort uit betrokkenheid: dit zijn 'ontevreden democraten' die ontevreden zijn omdat zij meer democratie willen.

30 Naarmate democratische hervormingen uitblijven, zal de ontevredenheid juist onder hoogopgeleiden toenemen.

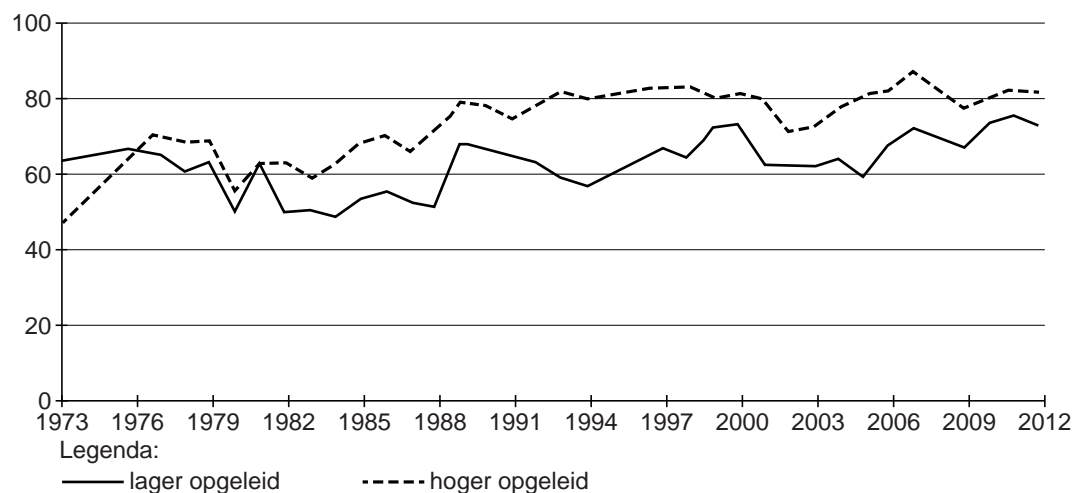
De globaliseringstheorie

Ook de globaliseringstheorie voorspelt een relatie tussen opleiding en politieke steun, zij het dat opleiding hier vooral 35 een indicator is van sociaaleconomische status. Processen van globalisering hebben in de afgelopen decennia geleid tot wereldwijde economische competitie, waardoor de welvaart en 40 werkgelegenheid van vooral lager opgeleiden in laaggeschoolde beroepen onder druk is komen staan.

naar: De wankele democratie, 2014

figuur 2

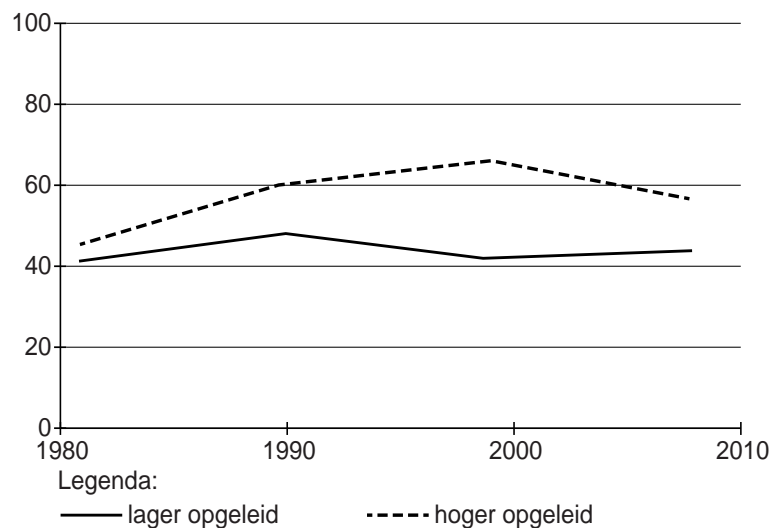
Tevredenheid met democratie per opleidingsniveau in Nederland 1973-2012 in procenten

bron: *De wankelende democratie*, 2014

figuur 3

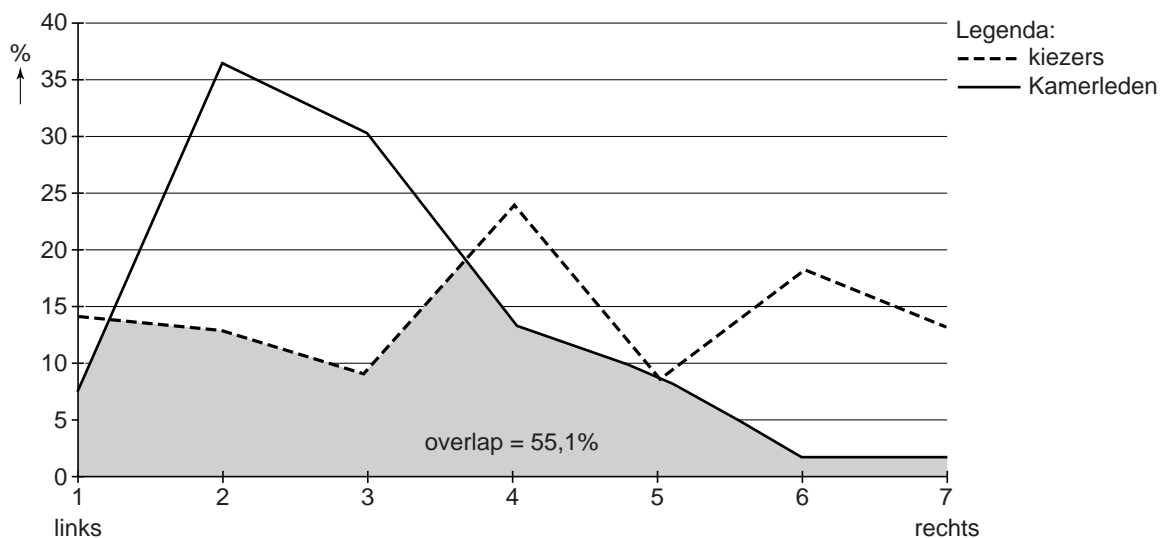
Vertrouwen in het parlement per opleidingsniveau in Nederland 1981-2008 in procenten

bron: *De wankelende democratie*, 2014

figuur 4

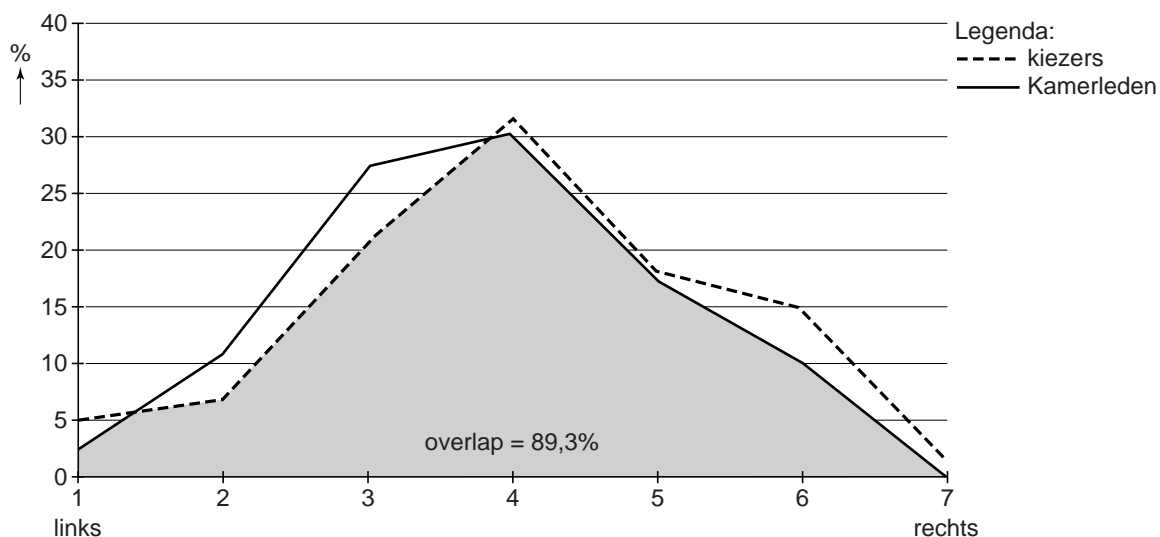
Overlap tussen kiezers en Tweede Kamerleden op de links-rechtsschaal 1977/1979

bron: De wankel­e democratie, 2014

figuur 5

Overlap tussen kiezers en Tweede Kamerleden op de links-rechtsschaal 2006

bron: De wankel­e democratie, 2014